

מתבונן

על העולם החדש

שיזף רפאלי

לקחת את ה-MBA ולשרת את הציבור – זה עיקרו

של הנדר שנדרו כמחצית מבוגרי התואר השני במינהל עסקים באוניברסיטת הרווארד לפני כחודש. יום לפני טקס הסיום הרשמי התכנסו יותר מ-400 בוגרים לטקס נוסף, רב רושם ומתקשר היטב, שבו נשבעו לשרת את טובת הציבור, לנהוג ביושרה ולהילחם בהחלטות ובמעשים המקדמים את המנהלים, אותם עצמם, על חשבון טובת התאגידים והחברות שבהם יעבדו. עכשיו הם מתכננים לגייס לנדר הזה עוד ועוד סטודנטים ובוגרים ולהתניע תנועה עולמית בעניין (mbaoath.org).

נאמנות לגורם אחר, למשל לציבור. ביקורת דומה טוענת שהשבועה הזו אפילו גורעת יותר מהונאה עצמית – זאת הונאה של האחר. מי שמדבר גבוהה גבוהה על ערכי מוסר וריסון עצמי בסך הכל מייצר מסך עשן של צביעות – היפוקריסס של ה-MBA הוא היפוקריטי. הטקס והשבועה הללו יאפשרו את המשך תאוות הכסף, בכסות מגלגלת עיניים אך לא פחות מרושעת ומזיקה.

וביקורת חריפה עוד יותר היא זו המ' לווה בטיעונים אידאולוגיים. האם גישת "זאהבת לרעך כמוך" באמת יכולה לשמש מצפן ומצפון עסקי, הם תוהים, ואם לא, מהן החלופות? האם האמרה האמריקאית המפורסמת Winning is not the most important thing, it is the only thing נכונה יותר משום שיהיה ישרה יותר? אולי צריך להסתפק בסיסמאות כגון "זו של גוגל ותקציר שבועת היפוקריסס: "First, do no evil."

צילום: רויטרס

השבועה שהגו תלמידי ה-MBA בהרווארד (בתמונה) עשויה להבטיח סגנון חדש בניהול עסקים ולהיות צעד חשוב בהתקצעות הניהול

אחריות אחרת, עמוקה ובסיסית לא פחות? מבקרים לא מעטים מוכיחים שהכלכלה החופשית משתתת על ניסיונותיו של היחיד להשיג יתרונות לעצמו, לא לטובתו. השוק ייטיב עם כולם, הם מוכיחים, רק אם כל אחד יפעל למען התועלת האישית שלו. ובסביבה קפיטליסטית, המחויבות המוסרית היחידה של מנהל היא לבעלי המניות. כל עוד התנהגותו חוקית, המנהל חייב ריחן וחיוב, באמנות ומסירות רק לבעלי העסק, מנהלים, ובעיקר בוגרי בתי ספר לניהול, צריכים להפנים את ערכי השוק ולא איה אסטרואזים מעורפל. הם צריכים להאמין באמת ובתמים ביר הנעלמה, בצדק ובנפש לאות הסדר שהיה הואת יכולה להשליט. ומי שהפנים ומאמין בכך, לא יכול להבטיח

נזק או ביטוי אמנותי הם עניין טבעי כמו האבה, כמו סקס, זה חלק בלתי נפרד מהחירות האנושי."

אי אפשר לזייף את זה

הספר של ראטון אקלקטי מאוד, והוא בוטח בעצמו – לעי תים בוטח באופן מקומם. הוא נע בין דוגמאות מעולם המכיר נאות, דיונים על אורגומה נשית, אנקדוטות היסטוריות, הק שרים פילוסופים או ביולוגיים, חוויות אישיות, ציטוטים של קאנט, טולסטוי, אריסטו וסטיבן פינקר, מתקפת על פסי כולוגים ופמיניסטיות ומלחמת חורמה במבקרי אמנות. אחד הטיעונים המרכזיים שלו נגד תיאורטיקנים של אמנות נוגע לנגישות הכללית שלה: לא צריך לדעת, להכיר או ללמוד כדי ליהנות מאמנות טובה, הוא טוען. "מישהו שלא אוהב את בטחונן יכול להיות אידיוט או לא להבין מספיק מוזיקה, אבל יכול להיות גם שהוא פשוט מעדיף אמנות מסוג אחר."

האם אפשר להסיק מהאויברסליות של האיינסטיינגט האמנותי שאמנות שיותר אנשים מבינים היא אמנות טובה יותר?

"זה לא מריקו, אחרת 'טלמאיו' או 'רחוב טומס' יהיו האמנות הכי טובה, כי כל תינוק מבין אותן. מבוגרים זקוקים לחוויה אחרת. יש תגובות ביולוגיות אופייניות, למשל למר יוקה – כל המוזיקה בעולם, למעט יצירות פציפיות, מת חילה בקצב אטי ומאצה בהדרגה. למה זה קורה? כי כך המוח שלנו מחוּוּ. זו פסיכולוגיה אנושית בסיוט, שמעוררת בנו תגובה מסוימת; כך המוח שלנו בנוי להפיק הנאה ממוזיקה".

והאיינסטיינגט לא מבחין אותנו, באופן טבעי, לאמנות טובה יותר?

"לא, הוא רלבנטי לכל אמנות בכל רמה. אבל יש מקום לתתמקד ביצירות העולות ביותר, יצירות מאתגרות שהולחנו או נכתבו על ידי אנשים כל כך מתקדמים ויוצאי דופן, כל כך מיוחדים, שאי אפשר לבחון אותן כמו שבחננים מסוימים של אופרות סבון. העובדה שהם הצליחו לטקס בערכים אנושיים כסיסטיים, ולנתח את המצב האנושי בצורה מורכבת ומתור חכמת, שנותרת רלבנטית מאות שנים – יוצאת מן הכלל. לאנשים שהצליחו לעשות זאת אנתנו קוראים נאונים. לפני שהתחילו את הריאיון הייתי עם בני טלפון: אשמ הוא ביקר בקונצרט של רביעיית מיתרים שניגנה את אופוס 95 של כטובין והוא לא שבע מזה, הוא היה כל כך נלהב. והם מרהים, כיצד מישוה כותב יצירה מוזיקלית כה מרהימה?"

עד כמה האויברסליות הסיבה לאמנות בעולם של שב-פול, התקדמות, יוזמים והפצה המונית?

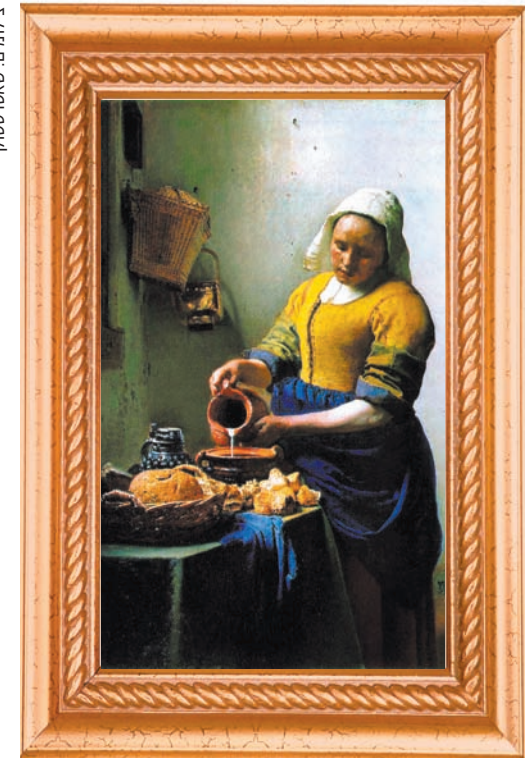
"האונטיות חיונית. כמוכן שההגדרה של אונטיות משתנה בהתאם לתהליך הייצור – יש לנו טכנולוגיות העתקה למוזיקה, אבל מוזיקה היא מוזיקה. אנתנו תמיד מותעניינים בהישג האנושי הבסיסי – אנתנו מותעניינים מה רומן עשה עם בדי וצבעים במאה ה-17, וההברל בין זה לבין מישוה שמחקה את זה במאה ה-20 הוא מהותי."

אבל אני יכולה לקנות ציור, לתלות אותו בסלון שלי ולהינות ממנו גם אם הוא מזויף.

"את תהני ממנו אם תחשבי שהוא ציור במאה ה-18, לא לפני שנתים כסרתני יוע בכיירות. כמוכן שאם אינך יודעת את ההברל זה לא ישתה לך, זה כמו לומר שאם עשית אהבה בחושך עם מישוה שאינו בן זוגך אבל לא ידעת את זה – זה לא משנה. אבל הנקודה היא שאנתנו רוצים לדעת, אכפת לנו. זה בלתי נשלט."

וההנאה הזאת לא נפגמת בשמעתקשים להסביר אותה, לנתח אותה או להמציא לה סיבות, כמו בספר?

"לא. הסבר למשוה לא מקלקל את ההנאה ממנו. גם אחרי שבחנת את כל התיאוריה של החומר את עדיין יכולה לצחוק מבריותה. את יכולה לדבר על מוזיקה וציור ולהסביר אותם, והמשמעות שלהם לא תפחת. במקרה של אוכל יש לנו הסבר רים ביולוגיים להיבה שלנו לטעמים מסוימים – זה לא אומר שאי אפשר ליהנות מארוחה נחרת. מה שכן, הסבר עשוי להפחית מההערכה שאנתנו רוחשים לדברים חותים יותר, כמו שאני מסביר בפיק הארוך בספר, שעוסק בקיטש. אם אני מדבר על אמנות נחותה ואחר כך הקורא לא יוכל ליהנות ממנה – זה לא רע. אמנות נעלה תמיד תישאר כזו ותמיד תהיה מעבר לטווח ההכנה שלנו, כי היא מערבת הבעה של האופי האנושי בצורה שלעולם לא ממש נוכל לתפוס."

"מוזגת החלב" של יאן ורמר. "אכפת לנו מה ורמר חשב. אם לא הוא צייר את זה, זו לא אותה יצירה"

"נחבלות מים" של קלוד מונה. "מרבית האנשים מעדיפים ציורי נוף, והגון הכחול גם הוא העדפה מולדת"

איננו מסוגלים להתעלם ממקורה של יצירת האמנות – האמן – משום שהיצירה מייצגת תקשורת ישירה בין המוח שלנו למוח אנושי אחר, שלוי

"בעבר, כל האמנים שאמר דברים מעניינים חיו איתך בשבת. מאז החיווט במוח שלנו עדיין אומר: 'וואו, האדם שכתב זאת בוודאי היה מעניין. הייתי רוצה להכיר אותו!'"

"אנתנו בני בניהם של האנשים הכי כשרוניים, מקסימים, שנונים, מעניינים ומושכים בעיני המין השני. החכם או השנון שורד – זה עיקרון דארוויניסטי מובהק"

דניס דאטון. "יש לנו משיכה להישגים יוצאי דופן. זו דרך של האבולוציה להוביל אותנו להישגים גבוהים ולשפר את המין האנושי"

אנוש, כדי לשפר את המין שלנו. זה משהו שטבעו בנו".

אם הנטייה שלנו היא להימשך לאמנים שאנתנו אוהבים את היצירה שלהם, מה פשר העניין שלנו באמנים מתים?

"כן. הרהף הזה תמיד קיים בנו, גם אם הוא טיפשי. כל מה שמעניין את האבולוציה זה שאנשים ימשיכו להתרבות, ולכן מנקודת מבט אבולוציונית, למשל, אנתנו לא אמורים להתעניין ביצירות של אנשים מתים, רק באנשים חיים שאיתם נוכל לקיים מערכת יחסים כלשהי. אבל בואי נחזור להתחלה: הבריירה המינית היא הסבר לשאלה למה ערכים מסוימים מעניינים בני אדם, וזה לא מנתק מתרבות ומחיבטים חברתיים. מלחונים גדולים מרתקים אותי באופן אישי, אבל אני לא רוצה להתחתן איתם. הנקודה היא שהמוח של בני האדם מתוכנת גנטית – מנאות אלפי שנים של אבולוציה – להקשיב לצלילים בגובה מסוים ולהתעניין ביכולת של מישוה לחבר מזה יצירה מוזיקלית. זה אולי התחיל כבריירה מינית בסיסית, אבל זה כבר מעבר לעניין מיני במלחין".

אם כך, אבולוציונית אנתנו יכולים להניח שכולנו צאצאי אותם אנשים מושגים ומושכים, אמני הדורות הקודמים?

"כן, אנתנו בני בניהם של האנשים הכי כשרוניים, מקסימים, שנונים, מעניינים ומושכים. להיות יצירתי ובעל דמיון זה מאפיין אנושי בסיסי, לא משהו תרבותי אלא מישוה עמוק יותר. החכם או השנון שורד – זה עיקרון דרוויניסטי מובהק".

ומנהיג למציאות: רוב האנשים אינם נאונים.

הצילו אותי מסתלים ומתאפורות

ראטון (65) נולד בדרום קליפורניה, בן להורים שעבדו בתעשיית הקולנוע ואחר כך ניהול חנות ספרים גדולה בצפון